

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשת לך לך

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
19:07	18:28	17:38*	י-ם
19:03	18:27	17:37	ת"א
19:04	18:27	17:37	חיפה
19:06	18:29	17:39	ב"ש

* לנותרים 40 דק': 17:18

הגר שפחת שרה

שבישרה על ישמעאל, שהרי הוא זרעה וממנו יצאו גוים רבים, וצריך לומר שהמלאך בירכה תחילה על שאר הזרע שיהיה לה וכמו שראינו בסוף פרשת חיי שרה שאברהם חזר ולקח את קטורה היא הגר ונולדו לו ממנה כמה בנים, ושלחם ארצה בני קדם, והם נתרבו עד כי רבו מלמנות, וכיום הם מונים מליארדים, וכל זה בזכות ברכת המלאך. ורק אחר כך בירכה על ישמעאל, ואפשר שבירכה לפי סדר זכויותיה, על מה ששימשה עד עכשיו את אברהם ושרה תזכה לזרע שלא יספר מרוב, ועל מה שעוד תשמש תחת עינויה של שרה תזכה שיצא ממנה ישמעאל, וכמו שביאר הרד"ק (בראשית טז ט') וז"ל: והתעני, סבל הענוי שתענך, כי לטוב לך יהיה שתשבי עם אברהם כי בזכותו יהיה זרעך רב מאד. עכ"ל.

ולכל זה במה זכתה, בזכות היותה שפחה של אברהם אבינו, וזאת לא ידע פרעה, שאם היתה נשאת כבתו בארמון המלוכה, היתה סך הכל בת פרעה ולכל היותר היתה מתחתנת לאיזה בן מלכים והיו יוצאים ממנה אפשר כמה ילדים ולא יותר, שגם הם כאביה פרעה נכחדו מן העולם ומלכותם, אבל בזכות היותה משמשת לאברהם אבינו זכתה ויצא ממנה זרע שהוא מלוא הגוים, ועד הדור האחרון נשארו בעולם, ואף יכול היה להיות יותר מכך, שאם יהיו זרעה משרתים כאימם לבני ישראל בנאמנות, היו זוכים להיות משמשיהם אף לעתיד לבוא, בעת הגאולה, שתהיה בע"ה בקרוב ממש ברחמים, ובזכות זו היו זוכים להנות גם מהטוב והברכה שיהיה לעם ישראל בעת הגאולה.

אמנם כאמור לזכות לכך, הערבים בני ישמעאל היו צריכים לעשות כאימם ולהיות משמשים לזרע אברהם אבינו ע"ה, ואפילו אם היו מענים אותם היו צריכים כאימם לסכול ואז לזכות לכל הטובה, אולם לא רק שאינם משרתים לזרע אברהם ושרה, ואפילו אינם סובלים, אבל הם חומסים והורגים ומענים ומצערים בכל מיני צער ועינוי, ובדאי איבדו את זכותם לגמרי, והגדישו את סאתם ומזומנים הם לפורענות וכליון מאת ה' יתברך, אשר לא ישאיר מהם שריד ופליט בבואו לדונם על מעשיהם המתועבים ומכוערים, יראו עינינו בנקמת אויבינו. [ואם נהיה זכאים ולא יתלו את הגבורה והכח בעצמם, נותן הקב"ה לעם ישראל להפרע מצריו, אבל כאשר אינם זכאים ותולים הצלחתם בכוחם וגבורתם, הקב"ה בעצמו יפרע לנו, ולפי מצבנו כיום שכל מעשה קטן שאנחנו עושים חושבים עצמנו כבר לגבורים גדולים, אז בעוונות זה לא יקרה על ידינו אלא על ידי ה' יתברך, בכדי שלא נתלה בכוחנו, ואז ידעו כולם את כוחו וגבורתו של הבורא יתברך].

אחים יקרים, בואו וניתן עוז לאלוקים, ולא נעכב ח"ו על ידי מעשינו את כל הטובות והברכות העתידין לבוא עלינו, וכך נראה בתשועתו האמיתית והגאולה הניסית ברחמים גדולים במהרה.

בפרשתנו אנו קוראים על ירידתו של אברהם אבינו למצרים, ועליתו בחזרה משם ברכוש גדול, לא רק בכסף ובזהב שהיה כבד בהם, אלא גם בבתו של פרעה מלך מצרים, וכמו שאומרים רבותינו (כמבוא ברש"י ט"ז א') שבתו של פרעה הגר שמה, וכשראה הנסים שנעשו לשרה, הוא נתנה לאברהם אבינו שתשרת אותו ואת שרה אשתו, ואע"פ שהיא היתה בת מלך אמר פרעה מוטב שתהיי שפחה בביתו של אברהם ולא מלכה בביתו של פרעה, והנה כל אדם בוחר לבתו את הטוב ביותר, ופרעה הוא מלך מצרים שהיתה אימפריה באותם זמנים ובתו הינה הנסיכה של מלך מצרים, ובכל זאת פרעה מלך מצרים בוחר לבתו תפקיד שפחה, וכאמור נימקו עימו שמוטב שתהיי שפחת בבית אברהם. ובדאי פרעה הבין את משמעות העולם הזה והבלותו, ואת משמעות הדבקות בברהם אבינו, ומתוך כך בחר את הטוב והנכון ביותר. [וכבר עמדנו בספר ויאמר דוד (חלק א' מאמר ג' לפרשת לך לך) איך פרעה עצמו לא בחר ללכת אחר אברהם אם הגיע להבנה כזו].

ואמנם הוא בחר לה להיות שפחה ואע"פ שלא ידע מה עתידו של אברהם אבינו ומה יהיה עתיד בתו, אולם הוא קיבל הרבה יותר ממה שהיא היתה מקבלת אצלו, ולעמוד על משמעות המילים הללו להיות שפחה בבית אברהם, נתבונן בדבר מענין נוסף המסופר לנו גם הוא בפרשתנו ומלמד אותנו רבות על חייה של הגר שפחת אברהם.

הגר שמעה לאביה והלכה עם אברהם ושירתה את שרה אימנו, אך בפרשה איננו רואים זאת בפועל עד שהתורה מספרת לנו על עקרותה של שרה, ואז נאמר (ט"ז א') וְשָׂרִי אֵשֶׁת אֶבְרָם לֹא יִלְדָה לוֹ וְגַם שָׂפְחָה מִצְרַיִת וְשָׂמָה הָגֵר, והנה היא פונה לאברהם בעצה שאולי היא תיבנה משפחתה, ואז לוקחת את שפחתה ומפתה אותה בדברים, אשריך שזכית לידבק בגוף קדוש כזה (רש"י שם ג'). ובאמת הגר מתעברת מיד אלא שמתחילה היא לזלזל בשרה אימנו, וכמו שמעידה התורה (שם ד') וַתֵּרָא פִי הָרְתָה וַתִּקַּל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ, שרה נפגעת ממנה ומענה אותה, והגר בורחת, והנה בבריחתה נגלים עליה מלאכי מרום. [ולפי הנראה מדברי רש"י היא זוכה לראות ד' מלאכים, וכנראה מטעם שאין מלאך עושה שתי שליחויות, ואפילו להכנס עימה בדברים הוא שליחות וצריך מלאך מיוחד. ולפי פירוש הרד"ק היא רואה רק ג' מלאכים, שלהכנס עימה בדברים אינו שליחות ממש. ואולם אפשר שגם רש"י סובר כן ומחמת זה כתב את דבריו רק על המלאך השני ולא על הראשון, ואולם זה אינו מוכרח שאפשר לומר שכותב זאת על המלאך השני שאז מתחיל הקורא לתמוה למה נאמר שוב ויאמר].

והנה המלאך השלישי [לפי פשט רש"י] או השני [לפי הרד"ק] מבשר אותה (שם י') הֲרָבָה אֶרְבָּה אֶת נִרְעָךְ וְלֹא יִסְפַּר מֶרֶב, ולכאורה היה צריך לאומרו אחר המלאך האחרון

חכמות לכוּחַ
 מחסות לוח ניסן
 מסכים ויזמינים
 לבתי כנסת וישיבות
 077-2233565

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת כלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם, ה' ישמרם ויצילם מכל צרה ופגע, וכן להצלחת חן בת רחל

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות למוצאי שבת (המשך; הבדלה על הכוס)

להבדיל על היין, ועו"ע בכה"ח (סופר, סי' רצ"ו ס"ק כ"ד) שמבאר הטעם שהיין רומז אל הדין ועל ידי ברכת ההבדלה הוא מכוניע את הדין בתחילתו, וכן יין בגימטריא שבעים כנגד שבעים שרים של אומות העולם לכפות אותם, ע"ש. וזה מבאר את מה שכתבנו בהלכה ל"ט שעל ידי ההבדלה הקב"ה מצילנו מן העמים].

מב. כתב רבנו האר"י (בשער הכונות דף ס"ב ע"ב) וז"ל: ודע כי אין להטיל מים בכוס של ההבדלה בשום אופן, וכמו שכתב בספר בית יוסף בשם מהר"י גיקטיליא ז"ל. עכ"ל. [ואמנם לא מצאתי דבר זה בב"י וגם לא בדברי מהר"י גיקטיליא, אמנם נאמנים עלינו דברי רבנו האר"י, ועכ"פ כך דעתו מסכמת שלא להוסיף מים, ויש לזה טעם פשוט שהיין הוא דינים וכעת אין אנו עסוקים בלהמתיק הדינים אלא אדרבה לתת להם לחזור למקומם, וכעין זה כתב בספר מגיד מישרים (פרשת וישב) לרבנו הב"י, ויש שביארו שאליו התכוין רבנו האר"י (עין בקובץ צפונות גליון ו' עמ' פ"ה אות ב)]. וביאר הבא"ח (ש"ש ויצא אות ה') וז"ל: ונראה לי מה שכתב בשום אופן, כונתו לומר בין אם יניח המים בכוס קודם שיניח היין, בין אם יניח המים אחר היין כשאר מזיגות, ובין אם יערב המים ביין בתוך הצלוחית ואחר כך יתן היין בכוס. עכ"ל. ואולם כתב בכה"ח (סופר סי' רצ"ו אות ז') שאם צריך להשלים לרביעית יין, יכול להוסיף מים אף לפי הסוד, [שלפי הפשט אין שום מניעה להוסיף מים, ויש לזה ראיה ברורה מדברי הרא"ש שהביא הב"י בס' רצ"ו שאם היין פגום יכול לתקנו במים, וכ"פ בשו"ע (סעי' ג)], ולא יבטל מפני כך מצות הבדלה. [וכן נראה מדברי הבא"ח (שם) שהעתיק דברי רבנו האר"י בשינוי לשון, וכתב "טוב" שלא להטיל מים, ונראה שבא לרמז לאופן שאין לו ברירה].

מג. ואולם במקום שאין יין מצוי, יכול להבדיל על "חמר מדינה", והיינו המשקה המצוי במדינה שהוא בגדר היין של המדינה (שו"ע סי' רצ"ו סעי' ב'), ואז מברך עליו "שהכל".

וצריך שלא יהיה מצוי בכל העיר [כמבואר בב"י ובשו"ע (סי' רע"ב סעי' ט' ומשנ"ב ס"ק כ"ח)], אולם לדעת הרמ"א (סי' רצ"ו סעי' ב') אם חביב עליו השכר יכול לברך עליו אף שהיין מצוי, ועל זה סומכים האשכנזים להבדיל על בירה לבנה], וצריך שיהיה משקה משכר ורגילים לשתותו באירועים חשובים [כמבואר בברכי יוסף (סי' רצ"ו ס"ק ג'), וכה"ח (פלאגי, סי' ל"א אות ל"ד)], ועו"ע בחזו"ע (שם עמ' ת"ח הל' ו') שהאריך בזה והביא דעות המקילות ודחאם, אולם בספר שמירת שבת כהלכתה (ח"ב עמ' רמ"ד הל' ה') היקל בזה אם הוא משקה חשוב ורגילים לשתותו כגון מיצי פירות ע"ש]. ואם הוא אין לו יין להבדלה, אולם מצוי בעירו יין, מסתימת מדינה". [עין בחזו"ע (שם) וכן בשש"כ (שם) שכתבו מי שאין לו יין, וכן נראה מסתמות דברי השו"ע (סי' רצ"ו סעי' ג'), ואולם לכאורה הוא תמוה שלפי המבואר בב"י סי' רע"ב היינו דוקא כשאין יין מצוי בעירו, ואיך אפשר להקל לכל אדם שאין לו יין, לכאורה הוא צריך לגשת לשכר ולבקש ממנו, בפרט כיום שהיין מצוי לכל אדם, וכן נראה שצריך לעשות לכתחילה, ורק אם אין לו שכנים, או שמתבייש או שאינו בקשר איתם, יסמוך על כך ויקדש על חמר מדינה כגון בירה לבנה].

לט. לאחר הפסוקים אומרים את סדר ההבדלה על הכוס, ומעלת המבדיל על הכוס מבואר בפרקי דר' אליעזר (פרק כ') וז"ל: ר' יצחק (בטור סי' רצ"ו ר' צדוק) אומר, כל מי שאינו מבדיל במוצאי שבת או שומע מן המבדילים אינו רואה סימן ברכה לעולם, וכל מי שהוא מבדיל במוצאי שבת או שומע מן המבדילים, הקב"ה קורא לו קדוש ומצילו מצרת העמים שנאמר והייתם קדושים כי קדוש אני ה'. עכ"ל. והביאו הטור (שם) בתוספת לשון: הקב"ה קורא קדוש ועושהו סגולה, שנאמר והייתם לי סגולה מכל העמים, ואומר ואבדיל אתכם מן העמים. [ונראה שכונתו ג"כ שיבדילו לטובה מן העמים שלא יוכלו לשלוט בו כלל ועיקר, ובוהו אנו רואים שבכח מצות ההבדלה להצילנו מצרת העמים, והיא מידה כנגד מידה כשם שהוא מבדיל עצמו מהם במעשיו כך הקב"ה מבדילו מידם].

מ. בהבדלה על הכוס מברכים ארבע ברכות: ברכה ראשונה על היין "בורא פרי הגפן". ברכה שניה על הבשמים, ולמנהג הספרדים תלוי בסוג הבשמים שהובאו לפניו, אם הוא עץ "בורא עצי בשמים", ואם הוא עשב "בורא עשבי בשמים", ואם הוא ריח טוב ולא ממין העץ ולא ממין העשב וכמו "מוסק" מברך "בורא מיני בשמים", או כשהוא מסופק מה לברך, ואם הוא פרי שיש בו ריח טוב מברך עליו "הנותן ריח טוב בפירות". (שו"ע סי' רט"ז סעי' ב'). ומנהג האשכנזים שתמיד מברכים "בורא מיני בשמים", בכדי שלא יטעו ויברכו ברכה שאינה ראויה לאותו המין (משנ"ב סי' רצ"ו ס"ק א'). ברכה שלישית על האש "בורא מאורי האש", ברכה רביעית על ההבדלה "המבדיל בין קודש לחול", ונתנו להם סימן יבנה"ה, דהיינו ראשי תיבות: יין בשמים נר הבדלה. [ויש שביארו שהברכות הינם לפי סדר הנאתם, מלמטה למעלה, תחילה היין שהנאתו בפה, ואח"כ מריח הבשמים שהנאתם באף, ואח"כ רואה האש שהנאתם בעין, ואח"כ ברכת ההבדלה שהיא בדעת האדם (עין בחזו"ע שבת ב' עמ' ת"ו הערה ב' באריכות)]. ואולם לפי רבנו האר"י (פרי עץ חיים שבת פכ"ד) הברכות הינם על סדר העולמות, ברכת היין כנגד עולם האצילות, והבשמים כנגד הבריאה, והאש כנגד היצירה, וההבדלה כנגד עולם העשיה, ונמצא סדר ברכתם מלמעלה למטה]. ונבאר כל אחד מהם במעט הרחבה.

מא. ברכה ראשונה "בורא פרי הגפן", ודוקא כאשר מבדילים על היין, ולכתחילה צריך דוקא יין, ומעלת המבדיל על היין מבואר בגמרא (שבועות י"ח): כל המבדיל על היין במוצאי שבת זוכה לבנים זכרים הראויים להוראה, ע"ש. [ובמסכת פסחים (ק"ג) אמרו רבותינו שכל המבדיל על היין במוצאי שבת הרי הוא מנוחלי העולם הבא, אלא שביארה הגמרא דוקא באופן שלא נשאר מספיק יין, והוא שומר את היין מן הקידוש לעשות עליו הבדלה ואינו שותה ממנו במהלך השבת, והיין היה המשקה בסעודה]. וגם לפי הסוד לכתחילה יקח דוקא יין להבדלה. [כן הוא בזוהר (ח"א דף יז ע"ב), וכן הוא בדברי רבנו האר"י (שער הכונות דף ס"ב) שרבנו האר"י תרם יין להבדלה, וכ"כ בספר אור צדיקים (סי' כ"ט אות ל"ג) שידקדק מאוד

halicot.olam.55@gmail.com או לכתובת - צפניה 47 ירושלים

לעילוי נשמת המנוח היקר אברהם אבוטבול בן סוליקה, זי חשוון תשע"ט, ולענין זמן גולייב בן יפה, ט' חשוון תשנ"ב, ת.נ.צ.ב.ה.